

Күндэйэ «Күнчээн» детсадын аҕаларыгар Саха сиригэр Аҕа күнүн бэлиэтиир күн чэрчитэ

Степанова Сардана Прокопьевна
воспитатель МБДОУ «Детский сад «Күнчээн»
с. Кюндяе Сунтарский район Республика Саха (Якутия)

Буолар күнэ: Муус устар 5 күнэ 2020 сыл

Кыттааччылар: аҕалар, оҕолор, иитээччилэр.

Былаана: 1. Тегурук остуол «**Оҕо иитиитигэр аҕа оруола**»

2. Оҕо аҕатын кытта бииргэ чыычаах уйатын оцоруу

Сыала-соруга:

1. Тереппуттэргэ оҕо иитиитигэр аҕа оруола суолталааһын быһаарарга кемелебуу
2. «Оҕом миэхэ наадыар, мин киниэхэ улахан суолталаахпын, туһалаахпын» дьэн санааны аҕаларга ицэри

Бытааччы: Утуе кунунэн убаастабыллаах аҕалар! Биһиги ыцырыбытын ылынан соло булан кэлбиккитигэр махтал. Бугуцу куммут утуе тумукэри аҕалыа дьэн туран «Оҕо иитиитигэр аҕа оруола» тегурук остуолбутун саҕалыырбытын кецуллээц!

Эбигини Саха сири аҕаларын кунунэн эбэрдэлиэхтэрэ «Күнчээн» детсад иитиллээччилэрэ:

1. Хоҕоон «Мин аҕам»

I. Бугуцу тегурук остуолбутун Улуу педагог А.С.Макаренко тереппуттэргэ анаан этиитинэн саҕалыахпын баҕарабын – **«Эн хайдах тацнарыц, атын дьону кытта хайдах кэпсэтэриц, кинилэр тустарынан тугу дириц, эн хайдах уерэриц уонна хомойоруц, эн доботторгор уонна аймахтаргар хайдах сыһыаннаһарыц, эн хайдах кулэриц, хаһыаты ааһарыц – бу барыта оҕону итиигэ суцкэн улахан суолталаах».**

• Эбиги анкета толорбуккут ол тумугун кытта билибиннэрэбит. Барыта 24 аҕа кытынна.

1. Эбиги аҕа уобараһын хайдах ейдуугутуй дьэн ыйытыыга: Аҕа дьизэ кэргэн аҕа баһылыга - 64 % ; ирдэбиллээх -43 %; аҕа – аҕатар-сиэтэр, булар-талар - 28 %; оҕотугар чугас аҕа - 14%; болҕомтолоох уонна кыһамныһаах аҕа - 28 %; дьыцнээх аҕа -36%; тулуурдаах аҕа - 21 %;
2. Оҕо бут кими кытта ордук алтыһарый дьэццэ маматын кытта сэргэ миигинниин – 61%, биир тереппут оҕото маматын, эбэтин уонна телевизоры кытта, биир тереппут убайдаах-эдьийин ду, бырааттаах балтын ду уонна телевизоры эрэ кытта алтыһаллар дьэн эппиэттээбиттэр, Оччоҕо кинилэр бу туохха наадалаах аҕаларый?
3. Аҕа дьизэ кэргэццэ туох оруолун толороруй дьэццэ биир аҕа хонтуруоллуур эрэ дуоһунастаахпын дьэбит, биир аҕа отой да билбэппин туохха наадалаахпын дьэбит; баһыйар етте аҕа дьизэ кэргэццэ булан-талан аҕалааччы, аҕатааччы-сиэтээччи, иитэр-уерэтэр, арацаччылааччы дьэбиттэр.
4. Аҕалар 23% бэйэлэрин холобурдарынан оҕолорун иитэллэр эбит, учугэй холобур буолуо дьэн эрэнниллэр, биир тереппут дисциплинаны, режими хонтуруоллуубун дьэбит.
5. Оҕо бутун кытта теһе бириэмэни бииргэ атаараһыт дьэццэ уксугут солороох буоллаһпытына дьэбиккит.
6. Иллэц кэмцитигэр оҕону кытта бииргэ тугу дьарыктанаһыты дьэццэ оонньуубут, телевизор керэбут дьэбиккит
7. Оҕо бут оонньуохха, кинигэтэ ааһан биэр, туохта эмэ кэпсээ дьэн кердебуутугэр солото суохпун дьэн уксугут акаастыыр эбит уонна тоботун ейдетер эбиккит.

8. Бабыйар ахсаацыт О5о5утун таптыргытын, туо5ун себулуургутун ту5унан этэргит хай5аллаах суол

Дьиэ кэргэццэ бабылыыр оруолу биллэн турар а5а ылыахтаах. А5а улэыит быыытынан дьоццо-сэргэ5э сыаналаныыта, дьиэ кэргэнигэр истиц сыыыана, о5о ийтиитигэр куннэтэ учугэй холобур буолара саарба5а суох.

О5о5о таптал – уеруулээх уонна соччонон эппиэттээх. Бу чувство куруук кыамныыны, дуу5а сырдык куу5ун ороскуотун, долгуйууну, тохтобула суох улэни, хос санаата суох кемуену эрэйэр. **«О5ом миэхэ наадыйар, мин киниэхэ улахан суолталаахпын, ту5алаахпын»**, - диэн санаа5а олобулар сыыыан утуе угэс.

О5о ийтиитигэр дьиэ кэргэн оруола улахан олох бэйэтэ кердерер. Ол иын да5аны биыги ебугэлэрбит тердулэрин-уустарын а5ара билэр, ким ыччата, ким сыдыана буоларын а5ара ырытар, онон ырыщалыыр этилэр. **«Утуе кьи ыччата, терут кьи теруе5э»** диэн муударай этии сахаларга терутгэринэн, уруунан-айма5ынан киэн туттууну, терду-уу5у ту5эн биэрбэт ейу-санааны уескэтэрэ. Билигин да5аны ити утуе угэс кырдыабас уонна саастаах келуенэнэн олус умнулла илик. Терду-уу5у ырытыы, онно олобуран теруччу оцостуу бу эдэр ыччакка а5а келуенэлэртэн холобур ылыы, дьиэ-кэргэн утуе угэстэрин туту5уу уонна сайыннарыы буолар.

- Биыги оболорбутугар анкета ыппыпыт, оболор пока сурук кыайан суруйбаттар, онон иитээчилэр кинилэр эппиэттэрин суруйан ылбыттара:

1. Эн паапа5ын то5о себулуугун?
2. Мин паапа5ынан киэн туттабын...
3. Паапац тугу гынна5ына эйиэхэ учугэйий?
4. Паапац тугу гынарын себулээбэкин?
5. Мин улааттахпына хайдах паапа буолуохпунуй?

Оболорго ытыллар анкета тумуктэрэ кердереллер. «А5ац эйигин туохха уерэтэр, а5а5ын кытта бииргэ тугу гына5ын?» диэн ыйытыларга маннык эппиэттиллэр: (О5ох отторго, мас хайытарга, уус буоларга, куустээх, быый буоларга, уру5уйдуурга, массыына, мотоцикл ытарга уерэппитэ уонна а5а5ын кытта мас тийэ , са5аан туруора барааччыбын, у5анааччыбыт, дуоматтааччыбыт, саахыматтааччыбыт, кустуу барааччыбыт, сайын оттуубут, мас кыстыыбыт, кроссворд таайабыт, ооннуубут) диэн эппиэттиллэриттэн, а5алар уол оболорун эр кьи дьарыгар уерэтэллэр эбит диэн тумук оцоруохха сеп. Олоххо кестерунэн саха оболоро а5аларын ту5унан ийэлэринээ5эр икки тегул элбэхтик кэпсииллэр эбит. Ол аата биыэхэ сахаларга билигин да5аны а5а дьиэ кэргэццэ бабылыыр оруолун ыыктыбакка сылдьар эбит диэн тумук оцоруохха сеп.

Бу анкета э5иги оболоргут э5иэхэ суруйбут суруктара буолар.

- Оболор а5аларын уру5уйдаабыттара ону бэйэбитин таайа сатыахтааххыт.
- Психологическай тест оцоруохпут. «Дьиэ кэргэн а5ата» Тумугун тутта та5ааран э5иги хайдах а5а буоларгытын бэйэбит бы5аарыаххыт.

Психологический тест «Отец семейства»

Какой вы отец семейства? Чтобы узнать это лучше, ответьте на 23 вопроса. Если вы отвечаете на вопрос «согласен» то получаете 2 очка, «не совсем» - 1, «не согласен» - 0. Согласны ли вы с утверждением, что:

Вопросы	Согласен 2 оч.	Не совсем 1	Не согласен 0
1) Муж лучше справляется со взрослыми детьми, чем с маленькими. 2) После развода дети должны оставаться с матерью. 3) Хороший муж обычно и хороший отец. 4) Мужчины не должны открыто проявлять свои чувства, как женщины. 5) При воспитании детей мнение отца решающее. 6) После рождения ребенка жена уделяет мужу меньше внимания. 7) Лучше жить без отца, чем терпеть плохого. 8) Так как считается, что женщина делает все лучше мужа, пусть она и воспитывает детей. 9) Если ребенок не может с чем-то справиться, он должен всегда обращаться к матери. 10) Чем сильнее любовь к ребенку, тем легче его воспитывать. 11) Отец должен вмешиваться в воспитание ребенка только тогда, когда его об этом попросит жена. 12) После развода родителей маленький ребенок, оставшийся с матерью, вообще не замечает отсутствия отца. 13) Матери обыкновенно слишком балуют детей. 14) Отцам полезно проводить отпуск вместе с семьей. 15) Мальчик с раннего возраста должен воспитываться иначе, чем девочка. 16) Некоторые дети предпочитают проводить свое время скорее с отцом, чем с матерью. 17) У вас часто возникает чувство, что для вашей жены ребенок важнее, чем вы. 18) Во всех вопросах воспитания вы можете успешно заменить жену. 19) Ребенок должен больше уважать отца, чем мать. 20) Ваша жена всегда вмешивается, когда вы начинаете заниматься с детьми. 21) При желании муж может справиться с новорожденным не хуже жены. 22) Отец более важен для сына, чем для дочери. 23) Ваша жена не воспринимает вас как серьезного воспитателя.			
Итого			

А теперь подсчитайте, сколько вы набрали очков в каждой группе ответов. В первую группу входят ответы на вопросы 1, 4, 5, 12, 13, 15, 19, 22. Во вторую группу - 2, 6, 8, 9, 11, 17, 20, 23. В третью группу - 3, 7, 10, 14, 16, 18, 21. Каждая группа соответствует типу, к которому относится отец вашего семейства. В какой группе ответов вы набрали больше очков, к такому типу вы и принадлежите.

Тип 1 - «традиционный». Он глава семьи, последняя инстанция при решении вопросов воспитания детей. Порой он строг, очень большое значение придает дисциплине, требует от детей выполнения своих обязанностей. В многодетных семьях с каждым годом он уделяет все большее внимание воспитанию детей, особенно сыновей. Но в принципе между ним и детьми нет душевных отношений. Дети обычно относятся к отцу сдержанно, так как чувствуют, что он недостаточно хорошо знает их нужды и желания.

Тип 2 — «отец, озабоченный семейным благополучием». Муж предоставляет полную свободу жене в вопросах воспитания детей. Считает, что он все равно не может заменить жену в этом деле. Тем более, что он постоянно загружен работой. Но даже в свободное

время он не горит желанием позаниматься с детьми. Неудивительно, что спустя некоторое время и дети начинают относиться к нему отчужденно. В этом случае жена может прибегнуть к маленькой хитрости - время от времени уезжать на несколько дней к родным и оставлять детей под присмотром мужа. Тогда он поймет, что жена доверяет ему и как отцу.

Тип 3 — «современный отец». Для такого отца общение, забота о детях - вещи самые нормальные и естественные. Хотя у него и нет для этого столько свободного времени, сколько бы хотелось, вечера он обыкновенно проводит с детьми. Он любит детей, не стесняется это показать им, умеет не только играть с более взрослыми детьми, но и нянчить и присматривать за маленькими. Дети его обожают. Своими самыми сокровенными желаниями они от всего сердца делятся и с ним, и с матерью.

• Тегурук

остуол буоларын быьытынан билигин ситуациялары керуехпут уонна ол чэрчитинэн санаа атастаьытын бытыахпыт.

Ситуациялар:

1. Ваш ребенок на прогулке пытается отобрать у товарища игрушку. Другой малыш отчаянно сопротивляется. Ваши действия?
2. Ваш ребенок весь день никого не слушает. Когда вы пытаетесь с ним поговорить, он демонстративно отвернулся и продолжил заниматься своим делом. Ваши действия?
3. По телевизору идет трансляция чемпионата мира по футболу (хоккею), а вы никак не можете уложить ребенка спать. Он постоянно сбрасывает одеяло и вскакивает с кровати. Ваши действия?
4. В магазине Ваш ребенок увидел какую-то игрушку, и она ему тут же срочно потребовалась. Вы отказались выполнять его желание. Ребенок упал на пол в истерике: «Хочу игрушку-у!». Ваши действия?
5. Вы одновременно пытаетесь приготовить завтрак и собрать ребенка в детский сад, затем вам необходимо поехать на работу. Но тут раздается звонок и вам сообщают, что в детском саду карантин и лучше ребенка не приводить. Ваши действия?
6. Вы смотрите премьеру художественного фильма, в котором играет ваш любимый актер или актриса, а ребенок просит вас поиграть с ним. Вот уже полчаса он не отходит от вас: «Пап, ну пойдём поиграем!» Ваши действия?

О5ону иитиигэ чопчу биир быраабыла баар диир сатаммат. О5олор бары уратылар. Онон кинилэргэ атын-атын сыьыан ирдэнэр. Ескетун о5обутун культурнай, билиилээх-керуулээх, сырдыкка тардыьар, дьулуурдаах, учугэй ейдеех-санаалаах кьиби гынан иитэн таьаарыахпытын ба5арар буоллахпытына, бастатан туран, бэйэтин сэнэммэккэ,

дьобуннаахтык сананарыгар кыбаллахтаахпыт. О5о быраабын кэспэт наадатыгар иитэр-уерэтэр улэбитигэр маннык хайысхалары тутууох тустаахпыт:

О5ону сэнээмэ.

Куттаамац. О5о туох эмит буруйу оцордобуна, «кэбэтиэм» диэн саанар сатамат. О5о биьигиттэн куттанар, итэбэйбэт буолар.

Ыххайымац. «Аны хаан да маннык гыныам суоба» - диэн тылын ыла сатыыр сыыба. О5о тылын биэрэн баран, буруйу оцордобуна, кини бэйэтин олус буруйданар чувствота сайдыаба. Оттон уяана суох о5ону бу быыы албынныыр, саата суох майгылаах оцорор.

Аьара бубейдээмэ. Сиэри таынан бубейдээьин о5о бэйэтин кыабар эрэммэт буоларыгар уерэтэр.

Булгуччу истэрин ирдээмэ. Куускунэн модьуйан тута тылгын иьитиннэрэр буоллаххына, о5о бэйэтин дыаанар, куустээх санаалаах буола улаатара саарбах.

О5о бабарбытын барытын толорумац. Улаатан, киэц сиргэ табыстабына, туспа олорорго уеруйэбэ суох буолар уонна дьонтон угустук хомойуо.

Утумнаах буолуу. Ол эбэтэр о5обутун настырыаннабытыттан керен иитимэц. О5о киниттэн чопчу тугу ирдииллэрин уонна ол кэбиллибэт быраабыла буоларын ейдуехтээх.

О5о сааьыгар сеп түбэьиннэрэн уерэтиц. Сорохтор о5олорун «ейдеех» гынаары олус эрдэ буукубалары уерэтэ сатыыллар, булгуччу уерэнэллэрин ирдииллэр. Бу о5о личность буола сайдарыгар куьабаны абалар.

Лаксыьртан туттунуц. «Мораль» аабан тахсар буоллаххытына, о5о кемускэнэр реакцията улэлээн, эьиги тылгытын кулгаабын таынан аьарар. О5о ыьыллабас буола улаатарыгар терует буолар.

О5олуу сананнын. Дьобуннаах, лоп-бааччы сацарар, хаан да буруйу оцорбот, мэниктээбэт, культурнай о5ону иитэргэ дьулуьумац. Ойор-мэник о5о саас дьээбэтин умнумац.

Тумук: Былыр-былыргыттан кьи-аймах ханнык да общественной тутулга эр кьи, аба – ыал еьуллубэт еьуетунэн, эрэллээх эркининэн билиниллэр. Онон сахалар урут-уруккуттан уол о5ону аба буоларга бэлэмнээьицэ, бэйэтин олобуттан, айылбатыттан керен уол о5ону иитэр угэстэрдээх, анал уерэхтээх эбит. Туц былыргыттан Саха бэйэтин айылба о5отунан аабынар, айылбаны кытта бииргэ сылдьар, айылба тугу биэрбитинэн аьаан-тацнан, иитиллэн олорбута. Сахаларга былыр теье да кырыымчык олоххо олордоллор уол о5о терееьунэ уеруулээх тугэнинэн буолара, хайаан да малааьын тэриллэрэ. Кун сирин кемускуур ыччаттаннахпыт, айыы сирин арацаччылыыр кьиьилэннэхпит дьэьллэрэ. Уол о5о улаатан, дьобуннаах кьи буоллабына «абатын туйабын хатарбыт» диэн киэн туттан кэпсэтэллэрэ. Онон саха ыалыгар уол о5ону иитиигэ аба сурун оруолу ыла ра чуолкайдык кестер, аба иннигэр улахан эппиэтинэс суктэриллэр. Кини уолаттарын кыраларыттан батыьыннара сылдьан эр кьи бары дьарыгар, сатабылыгар уерэтэрэ-такайара, уьуйара олох ирдэбилэ буолара.

О5о хайдах дьиэ кэргэцэ олороруттан, дьиэ кэргэн хас биирдии чилиэнэ бэйэ-бэйэлэригэр сыьыаннара хайдабыттан кини хайдах кьи буолан тахсара эмиэ тутулуктанар.

II. О5о абатын кытта бииргэ алтыьыта «Чыьчаах уйатын оцоруу»